

בחירות חינוכיות של בנים ובנות בבתי הספר התיכוניים: תפקידה של האידיאולוגיה המגדרית

הבדלים מגדריים בבחירות מקצועות לימוד מרחיבים את הפער בהזדמנויות חינוכיות בין בנים לבנות. השוני בא לידי ביטוי כבר בגיל הנערות המוקדמת. מחקרים רבים ניסו להסביר את השוני בבחירת תחומי הלימוד על ידי הבדלים במסוגלות. באופן מסורתי נטען, כי בנים מצליחים יותר בפעילויות מתמטיות, מרחביות ולא ורבאליות, בעוד שבנות מצליחות יותר בפעילויות הכרוכות בטיעונים ורבאליים ובכתיבה. עם זאת, לאחרונה מרבית המחקרים המראים, כי מסוגלות אינה הגורם היחיד המנבא את ההבדלים הבין-מגדריים בבחירות לימודיות. אחד הגורמים הנוספים שנבחנו במחקרים הוא השפעת הציפיות המגדריות. הסביבה שבה הילדים גדלים מטפחת אצלם מערכת אמונות תרבותיות אודות התנהגות מגדרית מתאימה. אמונות אלה מופנמות על ידי בני נוער. עם זאת, השפעת האידיאולוגיה המגדרית על בחירת המקצוע טרם נחקרה לעומק. כמו כן, יש לציין, כי מרבית המחקרים מתמקדים בשאלה למה בנות לא בוחרות מקצועות לימוד הנחשבים ל"גבריים". המחקרים אינם עוסקים בשאלה למה בנים לא בוחרים במסלולי למידה ובמתמטיקה ובתת-ייצוג של גברים בקריירות הקשורות למדעי הרוח, אמוניות וחינוך. כמו כן, יש לציין, כי בעוד שאישה בוחרת במקצוע גברי נתפסת כעולה בסולם החברתי, הרי שגבר בוחר במקצוע נשי, לעתים קרובות מוצא כי מעמדו החברתי נפגע.

הסטריאוטיפים החברתיים הדומיננטיים דורשים מגברים להתקדם בקריירה, להיות המפרנסים העיקריים של המשפחה ולחשוב בצורה רציונאלית יותר. מנשים נדרש להיות אמפטיות, מטפלות וורבאליות יותר. מחקרים הראו, כי בני נוער מפנימים את הציפיות האלה ושואפים להתאים את עצמם לזהויות המגדריות הסטריאוטיפיות. **ניתן לצפות להשפעת האידיאולוגיה המגדרית בכמה מישורים:**

א. הערכה עצמית באשר למסוגלות: מחקרים מראים, כי בהתאם לציפיות המגדריות המסורתיות בנים מגלים ביטחון גדול יותר במסוגלותם בתחום המתמטיקה והמדעים מאשר בנות. לעומת זאת, בנות לעתים קרובות מראות ביטחון עצמי גבוה יותר במה שקשור לאוריינות, לשפה ולפעילויות חברתיות. חקר בני נוער ב-50 מדינות מלמד, כי כמעט בכל מדינה בנים בטוחים יותר מאשר בנות ביכולותיהם המדעיות, גם לאחר לקיחה בחשבון של הישגיהם הממשיים בתחום. בנוסף לכך, נמצא, כי קיים קשר בין הערכה חיובית של מסוגלות עצמית מדעית לבין קריירה במדע או המשך לימודים בתחום.

ב. ערכים בבחירת מקצוע: נמצא כי בהתאם לאידיאולוגיה המגדרית המסורתית, נשים מעריכות יותר עבודה עם אנשים, הנותנת ביטוי לערכים חברתיים ואלטרואיסטיים.

התקציר מבוסס על המאמר:

Van der Vleuten, M., Jaspers, E., Maas, I., & van der Lippe, T. (2016). Boys' and girls' educational choices in secondary education. The role of gender ideology. *Educational Studies*, 42(2), 181-200.

לעומת זאת, גברים נוטים להעריך עבודה עם חפצים ולהעדיף קריירה המתאפיינת במעמד חברתי וברוחה כלכלית.

ג. העדפת תחומים אקדמיים: באופן מסורתי, תחומי הלימוד הקשורים למתמטיקה ולטכנולוגיית המידע נחשבים לתחומים המתאימים לגברים, ואילו מדעי הרוח, אמנות ושפות נחשבים לתחומים השייכים לנשים. עם זאת, מחקרים לגבי ההעדפות המגדריות באשר לתחומי לימודים לא הביאו לתוצאות חד-משמעיות. בין היתר, מחקר שנערך בבתי הספר בבריטניה הראה, כי ההעדפות משתנות לאורך זמן, אולם ההבדלים המגדריים אינם נעלמים. נמצא כי בני נוער בגיל 15 מעדיפים מקצועות, כמו מתמטיקה, טכנולוגיות תקשורת ומידע, וחינוך גופני, כאשר בנות מעדיפות דרמה, שפה, גיאוגרפיה ואמנות. עם זאת, מחקרים אחרים הצביעו על מגמה של הצטמצמות הפער המגדרי בבחירת מקצועות.

המחקר הנוכחי מתמקד בתלמידי בתי ספר תיכוניים בהולנד (בגיל 15). תלמידים אלה בוחרים באחד מארבעת המסלולים: מדע וטכנולוגיה (מקצועות של מתמטיקה, כימיה, פיזיקה); מדע ובריאות (מקצועות של מדעים, דגש על ביולוגיה); כלכלה וחברה (מקצועות של מתמטיקה יישומית, כלכלה, היסטוריה); תרבות וחברה (מקצועות של מתמטיקה יישומית, שפות, היסטוריה). מתברר, כי בחירות אלה קובעות בצורה ניכרת את המשך דרכם בתחום הלימודים והקריירה.

תוצאות המחקר מלמדות, כי אידיאולוגיה מגדרית מסורתית מביאה לערכים תעסוקתיים מסורתיים יותר בקרב בנים, אך לא בקרב בנות. בנים, בעלי אידיאולוגיה מגדרית מסורתית, הרואה בגברים מפרנסי המשפחה, מדגישים את ערך ההכנסה ורואים בסיוע לאחרים ערך חשוב פחות במקצוע העתידי. הערכים המגדריים הסטריאוטיפיים משפיעים באופן חלקי על בחירות לימודיות. נמצא, כי בנים הרואים בסיוע לאחרים מאפיין חשוב של המקצוע העתידי, נוטים יותר לבחור במסלול של מדע ובריאות, הכולל לימודים נרחבים בתחומי הביולוגיה והפיזיקה. לעומת זאת, בנים, בעלי אידיאולוגיה מגדרית מסורתית יותר, נוטים להעדיף את התחומים הנחשבים לגבריים ולבחור במסלול של מדעים וטכנולוגיה. יש להדגיש, כי בקרב הבנות לא נמצא הקשר בין האידיאולוגיה המגדרית לבחירת המסלול. מכאן, שהאידיאולוגיה המגדרית משפיעה על העדפות של בנים לתחום הלימוד, אך אינה משפיעה על העדפות הבנות.

כמו כן, נמצא, כי בנות בעלות העדפה "נשית" באשר לתחומי הלימוד, נוטות להעדיף מסלול של חברה וכלכלה על פני המסלול של מדעים ובריאות. ניתן להניח, כי הדבר קורה משום שמסלול חברה וכלכלה כולל מקצועות הומאניים, כמו היסטוריה. אולם יש לציין, כי בנות אינן מעדיפות מסלול של חברה ותרבות על פני מסלול חברה וכלכלה. הממצאים שלנו מראים, כי מדע עדיין נתפס כתחום "גברי", אך כלכלה כבר אינה נחשבת ככזאת ובחירה במקצועות הלימוד הקשורים לכלכלה אינה סותרת העדפות נשיות. ממצא זה משקף את המגמה הכללית של כניסת נשים לעולם העסקים וקבלתן על ידי החברה.

בניגוד לציפיותינו, אידיאולוגיה מגדרית מסורתית של בנות הייתה קשורה להערכה עצמית שלילית יותר בתחום המיומנות הוורבאלית, מה שמונע מרבות מהן לבחור במסלול של חברה ותרבות ודוחף למסלולים ה"גבריים", כמו מדע וטכנולוגיה. ייתכן שבנות בעלות אידיאולוגיה מגדרית מסורתית חשות הזדהות גבוהה יותר עם תפקידים הכרוכים בטיפול.

אידיאולוגיה מגדרית לא הייתה קשורה להערכה עצמית של בנות באשר למיומנויותיהן המתמטיות ולהערכה עצמית של בנים באשר למיומנויותיהם המתמטיות והוורבאליות. ממצאים אלה תואמים מחקרים קודמים, המראים כי הסטריאוטיפים המגדריים, הקשורים לתחומי לימוד וקריירה, עוברים שינוי - אמנם, שפה עדיין נחשבת לתחום נשי טיפוסי, אך מתמטיקה כבר נתפסת פחות כתחום גברי והופכת להיות "ניטרלית" יותר מבחינת המגדר. גם מחקר אחר הראה, כי הפער בתפיסות של בנים ובנות באשר למסוגלותם המתמטית הולך ומצטמצם. לעומת זאת, עדיין קיימים הבדלים ניכרים בין בנים לבנות בהערכת מסוגלותם הוורבאלית.

לסיכום, המחקר שערכנו מלמד, כי אידיאולוגיה מגדרית משפיעה הן על הבחירות הלימודיות של בנים, דרך השפעה על הערכים שהם רואים חשובים בקריירה העתידית, והן על העדפותיהם העכשוויות של מקצועות לימוד. כתוצאה מכך, בחירות לימודיות משקפות את הסטריאוטיפים המגדריים. לעומת זאת, במקרה של בנות, הסטריאוטיפים המגדריים משפיעים על הערכתן העצמית במה שקשור למסוגלותן הוורבאלית ואינם מביאים לבחירת מסלול לימודי "נשי". הציפיות המגדריות קשורות יותר בהתייחס לבנים מאשר עבור הבנות. כך, החברה מקבלת יותר את הבחירה ה"גברית" של בת, אך טרם השכילה לקבל את הבחירה ה"נשית" של בן בתחומי לימודים וקריירה. מצב זה עלול למנוע מבני נוער גברים להיכנס לתחומי לימוד וקריירה, הנחשבים למאפיינים את הנשים.